

După nouăzeci de ani...

Interesantă ideea lui Gordan Mihić de a da o replică acut contemporană lui Maxim Gorki. La nouăzeci de ani și mai bine, **Azilul de noapte** se regăsește în **Azilul roșu** (traducerea, pitorească, din limba sârbă – Mariana Ștefănescu): locul declasărilor imperiului rusesc a fost luat de dezrădăcinații lagărului comunist care, în toamna-iarnă lui '89, își trăia ultimele clipe. O agonie resimțită în mod diferit de fiecare personaj, în funcție de caracterul și de situația sa: exilat în propria țară ori voiajor ilicit. Comerțul pe care-l practică și unii, și alții le-a mutilat destinul, fie că este vorba de un obscur trafic de influență sau de un jalnic negoț cu bunuri materiale și umane.

„Totul de vânzare” – un vechi adagiul din universul artei a 7-a – amintește că dramaturgul este și un reputat scenarist, întâlnit pe genericul multor filme de răsunet. De la „Când voi fi mort și livid” (1967, regia: Zivojin Pavlović) până la „America altora” (1996, regia: Goran Paskaljević), Mihić s-a arătat preocupat de tema peregrinării impuse fără drept de apel unui muncitor zilier obligat la

expediente de tot felul sau unei familii muntenegrene constrânse să emigreze peste ocean. Observația veristă are mereu aceeași notă de agresivitate, sfidătoare și provocatoare, alternând fatalismul cu promiscuitatea, patetismul cu derizoriul, scepticismul cu grotescul, tentând parabola prin prisma banalității cotidiene și reușind, nu o dată, momente memorabile.

De secvențialitatea scriiturii a profitat inteligent regizorul Eugen Todoran când a conceput preluarea acestui spectacol montat de Emil Mandric în stagiunea '95-96 la Teatrul „Toma Caragiu” din Ploiești. Remarcabilă este și imaginea semnată de Beatrice Drugă, care a știut să valorifice atât scenografia lui Sică Rusescu, evocând „clasică” ambianță a sordidului azil de totdeauna, cât și jocul actorilor, surprinși în semnificative detalii de atitudine și expresie fizionomică.

Generațiile sunt perfect omogenizate într-o distribuție echilibrată. Dumitru Palade și Lupu Buznea schițează tipuri verosimile: judecătorul cu morgă vetustă

și care a renunțat la intransigență, respectiv polonezul care nu vrea să cedeze bolii cu nici un preț. Într-o excelentă formă, Margareta Pogonat și Corneliu Revent individualizează inspirat profilul personajelor prin frusteștea pusă în desenarea unei licide decăderi și, respectiv, prin ridicolul imprimat unei stupide nostalgii. Raluca Zamfirescu și Eusebiu Ștefănescu au apariții bine conturate, ea ca româncă disperată, el ca afacerist fără scrupule. Delia Seculeanu și Mihai Coadă își încarcă eroii cu un plus de vibrație sentimentală la propria lor soartă. Dragoș Stemate și Ionuț Antonie, mezinul recalcitrant și gângavul anglofil, prin aparté-urile lor mai mult sau mai puțin amicale pe macadamul străzii, conferă o poezie aparte acestei reprezentării pe un text de tristă veridicitate. ■

■ Margareta Pogonat

ARANCA – un excelent film TV

Deși stăpân pe legile nescrise ale teatrului TV, cum a dovedit prin câteva reușite, Dominic Dembinski a optat pentru formula cinematografică în cazul transunerii acestei nuvele a lui Cezar Petrescu, având în vedere, desigur, filmicitatea deosebită a narațiunii. Dacă plonjarea în fantastic l-a condus pe prozator către „descifrarea unui nex al alienării”, plonjarea în materia epică l-a condus pe regizor către etalarea unui nex al fantasticului în sine. El a adâncit demersul scriitorului, care s-a aflat în consonanță cu proza europeană contemporană și tehnicile moderne ale momentului (1929 – prima ediție; ediția definitivă – 1943). În prelungirea naturalismului și sub imperiul expresionismului, atmosfera prevalează asupra intrigii, erodând statutul personajului, iar preluarea unor teme romantice este exploatată prin optica psihanalizei, știut fiind că aceasta a impus în literatură noțiunea de „scenariu imaginar al unei dorințe inconștiente”. De unde și categoria „fantasticului interior” în care însuși Cezar Petrescu își înscria parte din opere („Omul din vis”, „Omul care și-a găsit umbra”, „Aranca, știmita lacurilor”,

„Simfonia fantastică”, „Baletul mecanic”), subsumate „investigației verticale”, sondaj al conștiinței concretizat în proiecții bizare.

Înainte ca imaginea să prindă contur pe micul ecran, se insinuează auditiv o stare de neliniște prin picurul obsesiv al unei stalactite, devansând o secvență subliminală. Întrudită în mod obscur cu tabloul întinderii de apă și al copacilor reflectați invers. Statica vitalitate a naturii vegetale e înlocuită de travelling-ul lent peste o masă de nuntă abandonată (frumos rapel la clasicul „Marile speranțe”). Pe o șosea de țară, o mașină înaintează în ploaie, pe măsură ce se avansează în complicata istorie a familiei Kemeny. Avocatul executor testamentar (Dorel Vișan, cu un zâmbet ambivalent, parșivo-cumsecade) relatează amănunte insolite partenerului său de călătorie, naratorul protagonist (Mircea Rusu, tânăr deopotrivă curios și blazat, suferind de miopie), a cărui privire va filtra întreaga poveste, într-o spectaculoasă implicare totală. Cu un dozaj foarte precis, se introduc în cadru elemente aparent disparate: lenjeria feminină prefirată de o misterioasă mână de bărbat în acordurile

unui patefon, ochii unei păpuși stricate, un nebun imberb deghizat în mireasă, portretul preafumoasei fete dispărute. O roată uitată face racordul cu planul exterior, unde o pană de cauciuc a întrerupt drumul anevoios prin furtună și prin mitologia locală. Undeva, în pădure, o toporișcă e manevrată cu dexteritate de paznicul micii fortărețe (Ion Haiduc, figură dură, abrutizat de propria dramă). Împreună cu soția menajeră (Maria Rotaru, vechind impenetrabilă amintirile trecutului și tainele prezentului), acesta îi oferă, cu ostilitate, ospetie „mută” eroului abandonat de întâmplare într-un castel miniatural suspect de a fi bântuit de stafii.

O dată acumulate datele fantasticului potențial, planul real și cel ireal glisează, prinzându-l în păienjenisul iluziei pe împătimitul de cărți rare. Eroina (Ilinca Goia, ideală întrupare diafană a unui duh de legendă) are și nu are materialitate, când copilă printre jucării, când cu iubitul în pat, alunecând prin firide și arcade, ademenindu-l pe noul venit într-o barcă a Styx-ului, dispărând în stufăriș la miez de noapte, în stranii acorduri melodioase (excelentă, muzica lui George Marcu).

Fumul frunzelor arse se-ngână cu fulgii albi ai unei păsări sacrificate, plutind asemeni calului alb din vis, febra

